

Branko ZEBIĆ,
veleposlanik Republike Hrvatske u Republici Azerbajdžan

PET GODINA U AZERBAJDŽANU

Pet godina provesti u nekoj državi nije malo. Dovoljno je da se državu domaćina vrlo dobro upoznate. Osim političkih događanja, gospodarskih i društvenih kretanja, upoznaju se ljudi i njihovi običaji, povijest i kultura naroda s kojim se živi. Ono što se upoznate, lako se i zavoli. Vjerojatno je to i jedan od razloga zašto su diplomatski mandati ograničeni, najčešće na četiri godine, kako se ne bi „zaboravilo“ odakle si i koga

predstavljaš. Uvijek je nužno naći tu ravnotežu između zastupanja interesa svoje države i traženja mogućnosti za spajanje i širenje prostora suradnje i prijateljstva s državom (i njenim ljudima) u kojoj si akreditiran, i to na obostranu korist.

S ponosom kažem da sam prvi rezidentni hrvatski veleposlanik u Azerbajdžanu. Nakon uspostave diplomatskih odnosa 1995. godine, nakon Azerbajdžana u

Zagrebu i Hrvatska je otvorila veleposlanstvo u Bakuu. Najprije je otvoren Ured, a od travnja 2019. i Veleposlanstvo. Stigao sam u Baku u jesen 2018. kao otpravnik poslova. Sljedeće godine, u rujnu, predao sam vjerodajnice predsjedniku Ilhamu Aliyevu.

Zaredali su se posjeti, gospodarski, kulturni i politički. Čak dva hrvatska ministra vanjskih poslova – tadašnja ministrica Marija Pejčinović Burić i sadašnji ministar Goran Grlić Radman - posjetili su Baku u posljednjih nekoliko godina, dok je ministar Jeyhun Bayramov uzvratio posjet Zagrebu u rujnu ove godine.

Po prvi put u povijesti, prije nešto više od mjesec dana Azerbajdžan je posjetio i predsjednik hrvatske Vlade – Andrej Plenković. Posjet hrvatskog premijera označen je kao prijateljski čin, koji nadilazi klasične bilateralne susrete, razmjene posjeta najviših dužnosnika.

Mnogo se toga u ovoj lijepoj zemlji dogodilo i promijenilo u pet godina. Rekao bih da sam svjedočio povijesnim trenutcima. Azerbajdžan danas i prije pet godina

nije ista država. Na početku moga mandata Azerbajdžan nije kontrolirao gotovo dvadeset posto svoga teritorija. Slično kao i Hrvatska, nastojao je pregovorima uspostaviti suverenitet nad cijelim teritorijem.

Svjedočio sam najprije Drugom ratu za Karabah prije tri godine, a u rujnu ove godine i jednodnevnoj vojnoj akciji, nakon koje je Azerbajdžan uspostavio suverenitet nad cijelim međunarodno priznatim teritorijem. Armensko stanovništvo je nažalost odlučilo napustiti svoje domove i karabaški kraj. Neki su to učinili iz straha, neki jer ne mogu prihvatiti život pod azerbajdžanskom zastavom, a neki naprosto stoga što tamo ne pripadaju. I ovdje sam našao sličnosti s hrvatskom nedavnom prošlošću.

Nakon rata u jesen 2020. godine, azerbajdžansko Ministarstvo vanjskih poslova s ponosom je diplomatima pokazalo Karabah, koji je kroz trideset godina, od Prvog rata u ranim devedesetima prošlog stoljeća, dobio gotovo mitski status među Azerbajdžancima. Uz ponos zbog

ponovno zauzetog teritorija, otkrivene su i pomalo zastrašujuće slike opustošenih područja. Specifičnost je ovog prostora da apokaliptički prizori nisu prvenstveno rezultat ratnih razaranja, već pljačke i napuštenosti. Vidjeli smo prostor u kojem trideset godina nisu živjeli lju-

di. Ljude su zamijenile mine, a vinograde minska polja, rovovi i bodljikava žica. Nestvarni prizori, čak i za mene koji sam svjedočio ratnim stradanjima u Hrvatskoj.

Slijedi dugotrajan proces obnove, razminiranja, povratka, ali i još teži proces pomirbe i uspostave povjere-

nja. Sukob je to koji traje nekoliko desetljeća, a s prekidima zapravo i više od stoljeća. Kroz sve to vrijeme stvoreno je veliko nepovjerenje, a nerijetko i mržnja s obje strane. Svojim azerbajdžanskim sugovornicima, kolegama i prijateljima govorim kako je i u azerbajdžanskom interesu da se Armenci iz Karabaha vrate svojim domovima. Znamo da se ne žele svi vratiti, ali armenska etnička zajednica nužna je da bi Karabah sačuvao svoj povijesni identitet, a Azerbajdžan ponosni epitet multietničke i multireligijske države. Ohrabruje poziv predsjednika

Aliyeva armenskom stanovništvu da ostane u Azerbajdžanu te jamstvo da će mu biti poštivana prava koja prema Ustavu imaju svi građani te zemlje.

No, vratimo se ljepšim temama. Nisam ovdje svjedočio samo ratnim stradanjima. Dapače, puno je više

bilo doživljaja koji su podsjetili na stoljeća obitavanja različitih kultura i civilizacija, prolazaka karavana na putu svile s Istoka na Zapad i obratno. Azerbajdžan je oduvijek bio most; most civilizacija, religija te gospodarskih i trgovinskih interesa. Miješaju se tu utjecaji perzijske

starine i otomanske slave s ostavštinama ruske i sovjetske imperije, stare arapske i moderne europske arhitekture. Islam ovdje nije u potpunosti potisnuo zoroastrizam, a stoljećima njeguje suživot s kršćanstvom i judaizmom. Azerbajdžan je, međutim, sekularna država s većinskim muslimanskim stanovništvom. I kao takav, opet je most za susret kultura i civilizacija i u današnje vrijeme.

Putovati kroz Azerbajdžan putovanje je kroz povijest. Iako se prostire na skromnijih 86.600 kilometara kvadratnih, Azerbajdžan je prepun raznolikosti – od klimatskih i pejzažnih, do kulinarskih, kulturoloških i običajnih. U suptropskom i pitoreskom Lankaranskom kraju, blizu današnjeg Irana, jedu se mandarine sa stabala, a izvrsna se riba iz Kaspijskog mora priprema na poseban način – lavangi, ispunjena mljevenim orašastim plodovima, češnjakom i suhim voćem. Lankaran je poznat i po plovu (pilaf), ukusnom jelu od riže, mesa, kestena, zapečenih u kruhu uglavnom u tradicionalnim glinenim pećima – tandirima. Plova u Lankaranu ima nekoliko vrsta. Specijalitet je to koji Azerbajdžan povezuje sa srednjoazijskim narodima i njihovim tradicijama. Priča za sebe je lankaranski čaj, kao i njegove prekrasne plantaže u ovom egzotičnom području.

Na sasvim drugom dijelu, na sjeveru, nalaze se mikroregije Guba (Quba) i Gusar - pretežno planinski kraj koji obiluje zelenilom i raznovrsnim raslinjem. Impresivna je ornamentika tepiha iz toga područja, koji se i danas izrađuju na tradicionalan način. Nedaleko od tamo je i Šeki, koji je pun arhitektonskih spomenika, zamaka i kula, starih džamija i karavan-saraja. Šeki je nekoć bio dijelom kavkaske Albanije, a nakon toga Šeki hanata. Poznat je po svili, kao i drvenim i metalnim rezbarijama. I ovdje je bogata kuhinja, kao i susjednoj Zagatali na sjeveru, koja spaja Azerbajdžan i Gruziju.

Kotar Širvan je Azerbajdžanu još značajniji. Ovdje, sjeveroistočno od Bakua, na jugoistočnim padinama Velikog Kavkaza položeni su temelji državnosti Azerbajdžana, odnosno države Širvanšaha s glavnim gradom Šamakijem. Nedaleko je Ismajili, zaštićeno područje osobitih šuma te raznovrsne flore i faune. To je brežuljkasto područje danas poznato po najboljim azerbajdžanskim vinima, ali i autohtonom ruskom selu Ivanovki, koje i danas Baku opskrbljuje brojnim ukusnim proizvodima.

Nahčivan, Karabah i Baku s abšeronskim poluotokom posebne su regionalne priče svaka za sebe. Nahčivan je eksklava te nije povezan s ostatkom azerbajdžanskog teritorija. Okružen Iranom, Armenijom, a malim dijelom i Turskom, predstavlja najegzotičniji dio Azerbajdžana u kojem se zbog suhe klime naprosto lakše diše. Prebo-

gata povijest ove autonomne republike vidljiva je na svakom koraku. Najpoznatiji je po pradaвноj tvrđavi Alinda (između 7. i 9. stoljeća) i mauzoleju Momine Hatun iz 12. stoljeća. I Nahčivan je bogat tradicionalnom i raznovrsnom kuhinjom – bozbaš, mesne kuglice, dolme, kebabi i haš (sličan hladetini, ali ne hladenoj), dio su kulinarskog repertoara koji sam probao pri svakom posjetu.

Karabah je zbog svojih krajobrazza meni ipak najljepši i najzanimljiviji dio Azerbajdžana. Brdoviti i planinski predjeli ove regije ostavljaju bez daha, kao i njegovo kulturno središte, stari grad Šuša. Na jugu se nalazi rijeka Araz tirkizno zelene boje, koja se probija kroz planinska područja i dijeli Azerbajdžan od Irana. Danas se ovdje intenzivno gradi i obnavlja. Grade se pametna sela i gradovi. Jednom kada bude očišćen od mina i obnovljen, Karabah će zasigurno biti središnje turističko odredište, na kojem su već sada, tri godine nakon rata, izgrađene dvije međunarodne zračne luke.

Baku, glavni grad na malom abšeronskom poluotoku. Grad vjetrova na Kaspijskom moru. Ovdje se smjestilo gotovo polovica azerbajdžanskog stanovništva! Baku zajedno sa Sumgaitom i Hrdalanom predstavlja jedinstvenu urbanu sredinu u kojoj povijest i tradicija žive zajedno s modernošću i internacionalnošću, po čemu je Baku jedan od poznatijih svjetskih gradova. Neki opisuju Baku kao orijentalni bogati miks, s istovremenim daškom Pariza i Dubaija. U svakom slučaju, nisam susreo nikoga tko je došao ovdje a da nije impresioniran arhitekturom, kozmopolitizmom, čistoćom i sigurnošću prijestolnice Azerbajdžana.

I na kraju, ljudi – domaćini Azerbajdžanci. Pored svih izrečenih raznolikosti, prirodnih i ljudskom rukom stvorenih ljepota, podrazumijeva se da su Azerbajdžanci „bogati ljudi“. Njihova gostoljubivost, njegovanje tradicije, kulinarsko umijeće i otvorena vrata za ljude dobre volje, uvijek srdačan doček i ispraćaj, oduvijek su nadaleko poznati. I danas je tako. Gotovo da ne prođe nijedan mjesec bez barem jednog međunarodnog događaja u Bakuu – od sportskih natjecanja europskoga ili svjetsko-

ga ranga, uključujući utrku Formule 1, do međunarodnih mega skupova poput Pokreta nesvrstanih, Astronautičkog svjetskog kongresa, čestih konferencija Međunarodnog centra Nizami Gandavi (na koje dolaze i bivši hrvatski najviši dužnosnici), do klimatskog samita UN-a COP29, kojem će Baku biti domaćin sljedeće godine.

No, ostaje dvojba, tko su i gdje su Azerbajdžanci? Netko će reći u Aziji, a netko u Europi. Je li na rijeci Araz granica među dvama kontinentima? Ali, s obje strane žive Azerbajdžanci, čak ih je puno više s one, iranske strane. Ovo je pitanje teško i za same domaćine. Zato će sami sebe često odrediti ne kao Europejce, ne kao Azijate, već jednostavno kao Azerbajdžance.

Ne znam koliko ću još dugo boraviti u Azerbajdžanu te u „zemlji vatre“ predstavljati Hrvatsku, no bilo je lijepo proteklih pet godina. 🌟